

I. Ulusal Tıbbi Bilgi Yönetimi ve Teknolojileri Sempozyumundan İzlenimler

I. Ulusal Tıbbi Bilgi Yönetimi ve Teknolojileri Sempozyumu, Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği (ÜNAK) tarafından 19-20 Eylül 2002'de İstanbul'da düzenlendi. Sempozyumda öncelikle ülkemizde yayınlanan bilimsel içerikli tıp dergilerinin genel istatistik bilgilerine yer verildi. Daha sonra söz alan konuşmacılar tıp dergilerinin ulusal ve uluslararası indekslenme sorunlarına ve dergilerimizin editörlük sorunlarına değindiler. Önemli olduğunu düşündüğüm bazı konuları ana hatlarıyla sunuyorum.

Türkiyede Yayınlanan Tıp Dergileri

Ülkemizde ilk tıbbi dergi 1849 yılında Vekay-i Tıbbiye adıyla yayınlanmış olup en uzun ömürlü dergi "Gülhane Tıp Dergisi" dir. Şinasi Özsoylu, 1991 yılında yaptığı araştırmada 116 tıp dergisinin yayınlandığını, Ragıp Kayar 1994 yılında yaptığı araştırmada Son 65 yılda, 443 tıp dergisinin yayınlandığını, 187'sinin çalışmanın yapıldığı yıllarda yayın hayatına devam ettiğini, 1991-94 yılları arasında 71 derginin yayın hayatına girdiğini belirtmiştir.

ÜNAK araştırmaları sonucunda toplam ülkemizde tıp alanında yayın yapan 438 dergi belirlendi. Bu dergilerden 292'sinin aktif olarak (2000 yılı ve sonrası sonrası) yayına hayatına devam ettiği belirlendi. 146 derginin ise yayın hayatına devam edip etmediği belirlenemedi. 2002 yılı verilerine göre tüm dünyada Index Medicus / Medline'da 3800, Excerpta Medica / Embase'de ise 4300 derginin indekslendiği belirlenmiştir. Araştırma neticesinde yayınlanan ülkemizde yayınlanan tıp dergilerinin

- Sayısal olarak fazlalığı,
- Bibliyografik denetime uygun yapı taşımadıkları,
- Konular arasında Genel Tıp'ın ağırlıklı olduğu ve
- Dergilerin sık ad değiştirdikleri saptanmıştır.

Hakemli Yayıncılık ve Editörlük Sorunları

Tıp dergilerinde editörlük sorunları üzerine söz alan Türk Anesteziyoloji ve Reanimasyon Cemiyeti Mecmuası (TARCM) editörü Prof. Dr. Moiş Bahar dinleyicileri bir tıp dergisinin yönetim ve işleyiş bakımından nasıl olması gerektiği ve bu sistem içerisinde editör ve hakemlerin konum ve sorumluluğu üzerine bilgilendirdi.

Dergi Kadrosu

- Editör
- Yardımcı Editörler
- Editör Yardımcıları
- Yayın Kurulu
- Hakemler
- Teknik Kadro

Bilimsel Yazı Tipleri

- Rasgele Prospektif/Retrospektif Çalışmalar
 - Klinik Çalışmalar
 - Deneysel Çalışmalar
- Olgu Sunumları
- Derlemeler
 - Editöryel Derlemeler
 - Sistemik Derlemeler
- Editöre Mektuplar

Bilimsel Yazının Ön Tetkiki

- Yayın işlemlerine giriş kriterleri
 - Konu/Dergi ilişkisi
 - Yazar dağılımı/onay
 - Yerel etik kurul raporu
 - İçerik tetkiki
- Ön değerlendirme
 - Yazım kurallarına uygunluk
 - Bilimsel özellikler
 - Yazı dili
 - Bölümlerin dağılımı

Editörün Sorumlulukları ve Özellikleri

- Editör somut bilgilere değer vermelidir.
- Tarafsızlık ilkesine bağlı olmalıdır.
- Her aşamada dürüstlüğü incelemelidir.
- Aşırıya kaçmamalıdır.

- Eğitici olmalıdır.
- Yazarlara yardımcı olmalıdır.
- Haksız durumları saptamalıdır.
- Yanlışlardan uzak kalmalıdır.
- Dergisini korumalıdır.

İdeal Hakem Kimdir ?

- Yazının konusuna yazarı kadar bilgili olmalı,
- Objektif karar verebilecek etik kaliteye sahip olmalı,
- Yazının değerlendirilmesinde bilimsel amaç ve kaide-leri bilmeli,
- Bütün bu kuralları uygulayabilecek kararlılığı göstere-bilmelidir.

Hakem Özellikleri

- Hakem görevin algılanmasında eğitici yönü değerlendirmelidir.
- Profesyonelliğine katkı/zarar yönünü değerlendirmelidir.
- Hakemlik için zaman ayırıp ayıramayacağını tesbit etmeli, ayıramıyorsa kesinlikle yapmamalıdır.
- Makaleyi kritik bakış açısıyla değerlendirmelidir.
- Yazı değerlendirmesi için verdiği süre konusunda sözünü tutabilmelidir.
- Değerlendirme için gönderilen yazıyı kaybetmemelidir.
- Hakem yazının kalitesini belirleyen konusunda eksper kişi olmalıdır.
- Yazı hakkında sadece görüşünü belirtmeli "yayınlanabilir-yayınlanamaz" şeklinde değerlendirme yapmalıdır.

- Hakem editörün konsültanıdır.

Etiğe Aykırı Davranışlar

- Uydurma (Fabrication)
- Çarpıtma (Falcification)
- Aşırma (Plagiarism)
- Kopyalama/Tekrar (Duplication)
- Dilimleme (Least Publishable Units)
- Yazarların sayısı,sıralaması ve katkısının olup olma-ması
- Sahibinin farkında olmadan yazı haline getirilen tezler.

Sonuç

Medikal yayıncılık ülkemizde organize olamamış dağınık bir yapıdadır.Dergilerin çok büyük bir bölümünün yayınlanıp yayınlanmadığı,hangi periyotlarda yayınlandığı, tirajlarının kaç olduğu, editör ve yazarları bölümlerinin kimlerden oluştuğu gibi önemli bilgilere ulaşamamaktadır.

I. Ulusal Tıbbi Bilgi Yönetimi ve Teknolojileri Sempozyumu bu sorunlara çözüm bulunması için bir başlangıç ve fırsattır. Gelecekte kurulabilecek olan bir birlik veya dernek ülkemiz tıbbının gelişiminde önemli bir kurum olan bilimsel yayınların daha düzenli takibini ve denetimini sağlamada önemli bir işlev sağlayacaktır.

İbrahim Kara